

FETÖ ve PKK'nın Lider Kadrolarının Tasfiyesinin Terörle Mücadeleye Katkıları

TALHA KÖSE

- **Lider kadronun tasfiyesi terör örgütlerine karşı mücadelede etkili bir strateji midir?**
  - **Lider tasfiyesinin FETÖ ile mücadelede etkileri ne olur?**
  - **Bu yaklaşım PKK ile mücadelede de uygulanabilir mi?**

GİRİŞ

Terör örgütlerinde lider kadronun hedef alınıp tasfiye edilmesinin (*decapitation*) terörle mücadeleye etkileri, güvenlik ve terörle mücadele konusundaki çalışmalarda önemli bir tartışma konusudur. Bu konuda birbirinden farklı sonuçlara ulaşan akademik çalışmalar mevcuttur. Lider tasfiyesi bazı durumlarda oldukça etkili bir strateji olmasına karşın çoğu durumda terör örgütlerinin tamamen ortadan kaldırılmasını sağlamamıştır. Fakat bu stratejinin, örgütleri zayıflatıp belli süre için kayıplarını artırma konusunda etkili sonuçlar verdiği görülmüştür. Bu stratejinin aynı zamanda belirli riskleri de mevcuttur.

Bu perspektif lider tasfiyesi stratejisinin etkili olabilmesinin koşullarını tartışmaktadır. Bunun yanı sıra bu stratejinin PKK ve FETÖ ile mücadelede muhtemel etkileri analiz edilmektedir. Lider tasfiyesinin FETÖ gibi dini/Mesihçi hareketleri etkisiz hale getirmek ve tehdidi ortadan kaldırma konusunda çok etkili olduğu görülmektedir. Liderlik tasfiyesinin PKK/PYD gibi seküler-etnik örgütler için çok sarsıcı

etkileri olmaktadır ancak örgütlerin tamamen tasfiyesi konusunda garantili bir sonuç ortaya koymaz. Örgüt içi liderlik mücadelelerinin bu tarz örgütleri daha kalıcı ve olumsuz etkiledikleri görülmüştür.

Haziran ayının flaş konusu PKK'nın üst düzey sorumlularından "Bahoz Erdal" kod adlı Fehman Hüseyin'in Suriye'nin kuzeyindeki Himo'da yanındaki korumaları ile birlikte öldürüldüğüne dair haber idi. Bahoz Erdal ve yanındakileri hedef alan saldırının detaylarına dair açıklamayı Suriye'deki rejim karşıtı Tel Hamis Tugayları sözcüsü Halid el Hasekavi yaptı. Anadolu Ajansı tarafından da basına duyurulan gelişme, Türk basınında ve konuyu takip eden çevrelerde büyük yankı uyandırdı. Hükümet yetkilileri ve hükümet sözcüsü Numan Kurtulmuş haberi resmi olarak teyit edecek bilgiye sahip olmadıklarını açıkladı. Bu hafta içinde PKK'nın üst düzey liderlerinden Fethi Şarlatan'ın Kuzey Irak Metin'da vurulduğu haberi geldi. Türkiye'yi ilgilendiren diğer bir haber ise DAİŞ örgütünün savaş bakanı olarak tanınan ve askeri operasyonlarının

TALHA KÖSE

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Sabancı Üniversitesi Uyuşmazlık Analizleri ve Çözümleri programında, George Mason U. Institute for Conflict Analysis and Resolution'daki doktoraasını "Re-Negotiating Alevi Identity: Conflict and Cooperation Narratives and the Constitution of New Alevi Identity" başlıklı tez ile tamamladı. SETA'da araştırmacı, SETA DC'de araştırma koordinatörü olarak çalıştı. Halen İstanbul Şehir Üniversitesi'nde öğretim üyesidir.

sorumlu üst düzey lideri Ömer el Şişani'nin ABD bombardımanı sonucu öldürüldüğü haberi idi. Şişani'nin öldürülmesi DAİŞ'in savaş kapasitesine vurulan önemli bir darbeydi.

17-25 Aralık 2013'te "yolsuzluk soruşturması" adı altında başlatılan ve 15 Temmuz 2016'da başarısız askeri darbe girişimi şeklinde ortaya çıkan Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) halen Türk devleti ve toplumu açısından varoluşsal bir tehdit konumundadır. Türkiye'de askeri bürokrasi içerisinde on yıllardır yuvalanan FETÖ şebekesi askeri bir darbe ile ülkede yönetimi ele geçirmeye çalıştı. İktidardaki AK Parti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan 15 Temmuz darbe girişimine kadar birçok kez gayrinizami yöntemlerle siyaset dışına itilmek istenmişti. Daha önceki müdahaleler başarı ile bertaraf edilmişti. FETÖ ve dış bağdaşıkları geleneksel askeri darbe yöntemine başvurmak zorunda kaldı çünkü iktidarı değiştirmek için başka seçenekleri kalmamıştı.

Sivil toplum, askeri ve sivil bürokrasi, eğitim, iş hayatı, basın ve spor gibi birçok alanda örgütlenmiş olan FETÖ tehdidi bugün için Türkiye'nin karşılaşmış olduğu en karmaşık tehdittir. Mesihçi dini bir ideoloji etrafında kıyametçi bir anlayışa göre organize olan bu karmaşık örgüt tepede bir kişinin mutlak kararları ile yönetilmektedir. Dünyanın 100'den fazla ülkesine yayılmış ve oldukça karmaşık bir kurumsal yapısı olmasına karşın örgüt içerisindeki bütün kritik kararlar, örgütün Pensilvanya'da yaşayan lideri Fethullah Gülen tarafından alınmaktadır.

Bütün bu güncel gelişmeler, Türkiye açısından terörle mücadele konusunda yeni bir tartışmanın da başlamasına neden oldu. Terör örgütlerinin üst kademesi ve liderliğini tasfiye etmenin bu örgütlerle mücadelede ne gibi bir etkisi olacağı soruşturulmaya başlandı.

Fehman Hüseyin'in öldürüldüğüne dair teyit edilemeyen haber Türkiye'nin terörle mücadele konusunda yeni bir stratejiyi mi benimsemeye başladığı sorusunu da gündeme getirdi. Tartışılan yeni strateji terör örgütünün lider kadrosunu tasfiye etmeye yönelik bir yaklaşımdı. Fehman Hüseyin'in

öldürülmesinin teyit edilip edilmemesinin ötesinde, terörle ilgili akademik yazında liderliğin tasfiyesi veya örgütü başsızlaştırmaya (*leadership decapitation*) dair tartışmalar ve araştırmalar önemli bir konu ve bu konuda farklı bulgulara sahip çalışmalar var. Özellikle terör eylemleri sonrasında örgüt liderlerini hedef alan açıklamalar zaman zaman siyasetler tarafından yapılmıştır ancak bu tartışmaların konuyu etraflıca değerlendirerek yapılmış açıklamalar olduğunu söylemek gerçekçi değildir. Türkiye açısından terör örgütünün lider kadrosunun tasfiyesine dair tartışmayı, Bahoz Erdal vakasının da ötesinde rasyonel bir zeminde yapmak elzemdir.

Fethullah Gülen vakası ise daha sorunlu bir durumdur çünkü kendisi yaklaşık yirmi yıldır Türkiye'nin en önemli müttefiklerinden ABD'nin bir eyaletinde oldukça korunaklı bir şekilde yaşamakta ve örgüt faaliyetlerini oradan yönetmektedir. Örgüt faaliyetlerine dış yardımın hangi ölçüde olduğu ve darbe girişiminde ABD'nin rolü Türkiye'deki hemen herkes tarafından sorgulanmaktadır. Türkiye açısından karmaşık FETÖ yapısı ile mücadele çok daha zor olacak ve uzun vadeye yayılacaktır. Kırk yılı aşkın süredir Türkiye'nin birçok kurumunda yuvalanmış bu tehdit ile mücadele çok daha meşakkatli olacaktır.

LİDER KADRONUN TASFİYESİ TERÖR ÖRGÜTLERİNİ NASIL ETKİLER?

Terör örgütlerinin lider kadrosunun tasfiyesine dair yapılan araştırmalarda böylesi bir stratejinin faydası ve risklerine dair oldukça farklı bulgular ortaya konulmuştur. Audrey K. Kronin, Jenna Jordan, Robert Pape ve Edward H. Kaplan gibi araştırmacılar liderlik tasfiyesinin etkisiz kaldığını hatta çoğu zaman ters teptiğini iddia ederken; Patrick B. Johnson, Bryan Price ve Daniel Byman gibi araştırmacılar ise kısıtlara karşın belirli şartlarda etkili olacağını iddia etmişlerdir. Lider tasfiyesi ve terör örgütlerinin lider kadrosuna nokta saldırılarının etkisi üzerine akademik tartışmalarda halen bütün vakalar için geçerli olabilecek bulgular ve çıkarımlar ortaya koyulamamıştır.

Bütün araştırmacıların uzlaştığı nokta ise örgütlerin böylesi bir tasfiye sonrası militan kayıplarının arttığı, terör saldırılarının belirli süre için azaldığı ve liderlik yapacak aktörleri caydırdığıdır. Hatta Patrick B. Johnson'un (2012) bulgularına göre devletlerin örgütlere karşı zafer kazanma şansı artmaktadır.

İnsansız Hava Araçları (İHA) ve Küresel Konumlama Sistemi'ne (GPS) dayalı iletişim gereçlerinin çeşitlenmesinin ardından terör örgütlerinde nokta hedeflere yönelik müdahaleler artmıştır. İsrail, ABD, Rusya ve Pakistan gibi terörle aktif olarak mücadele eden ülkelerde de liderlik tasfiyesi ve liderlerin hedef alınmasına dair aktif politikalar yürütülmektedir. Bütün bu tartışmalar incelendiğinde liderlik tasfiyesinin terör örgütlerini ortadan kaldırma konusunda yeterli şart olmadığı hatta bazı durumlarda beklentilerin tersine sonuç veren ve bu örgütlerde daha aşırı liderlerin başa gelmesine neden olan bir değişim biçimi olduğu ortaya çıkmıştır. Liderlik tasfiyesinin terör örgütlerine büyük hasar verdiği ve hatta örgütleri dağıttığı durumlar da olmuştur. Örneğin Peru'da "Shining Path" (Işıldayan Yol) örgütünün lideri Abimeal Guzman'ın yakalanması, İtalya'da Kızıl Tugaylar örgütünün lider kadrosunun ele geçirilmesinin bu örgütlerin tasfiyesinde son derece etkili olduğu görülmüştür. Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında yakalanması PKK'yı ortadan kaldırmamıştır ancak örgütün eylemlerinde çok ciddi bir duraklama olmuştur. Bu örgütlerin etkisizleşmesi, toplumsal tabanlarını kaybetmeleri ve liderlik konusunda elit çatışmalarının da örgütleri bitme noktasına getirebildiği tecrübe edilmiştir.

Terör örgütlerinin lider kadrolarının tasfiye edilmesinin yalnız başına bu örgütlerin etkisizleştirilmesi konusunda yeterli olmadığı birçok örnek ve çalışma ile ortaya konmuştur. Belirli kişi ve hedeflere yönelik bu saldırılar terör örgütlerindeki kritik tecrübeye sahip kişileri etkisiz hale getirmiş ve bu da örgütlerin kapasitesine darbe vurmuştur. Bu tarz bir tasfiye terör örgütlerine çok büyük zarar vermiş, örgütler bu kapasiteyi yeniden oluşturmak için uzun süre harcamış ve kaynak ayırmak

zorunda kalmışlardır. Lider tasfiyesi bu yönü ile örgütlerin belirli süre etkisini kırmıştır ancak onları tamamen ortadan kaldırma konusu daha tartışmalı bir durumdur. Terör örgütlerinin kendi içerisindeki liderlik mücadeleleri ve kavgalarının örgütlerin sona ermesi ve parçalanması konusunda daha etkili olması, üzerinde uzlaşılan bir bulgudur. Örgütlerin tamamen tasfiyesi meselesi ise ancak daha geniş kapsamlı planlanmış bir stratejinin ön adımı olarak gerçekleştirilirse etkili olur.

PKK İLE MÜCADELEDE LİDERLİK TASFİYESİ

Türkiye'nin PKK ve diğer terör örgütleri ile mücadelesinde liderlik tasfiyesi stratejisini tartışmadan önce bu stratejinin hangi koşullarda etkili sonuçlar verebileceği ve muhtemel risklerini değerlendirmek yerinde olacaktır. Terör örgütlerinin liderlerini hedef almak siyasi retorik açısından sıkça dile getirilmektedir. Liderlik tasfiyesi sadece liderin ölü olarak ele geçirilmesi anlamına gelmez, yakalama ve tutuklama şeklinde ele geçirmek de lider tasfiyesinin bir çeşididir. Bu yönü ile Türkiye halihazırda PKK'nın kurucu lideri Abdullah Öcalan'ı 1999 yılında yakalamış ve örgüt kurucusunu etkisizleştirmiştir. Türkiye terör örgütü liderini idam etmek veya başka şekilde ortadan kaldırmak yerine hapiste tutmayı tercih etmiştir. Öcalan'ın yakalanmasının ardından terör örgütünün eylemlerinde çok belirgin bir düşüş yaşanmıştır. Öcalan 2013'te çözüm sürecinde tekrar sahneye çıkmıştır ancak çözüme katkısı beklenen düzeyde olmadığı gibi çatışmaların yeniden alevlenmesi sonrasında da etkinliğini yitirmiştir.

Bugün için PKK/KCK liderliği söz konusu olduğunda Murat Karayılan, Cemil Bayık, Bese Hozat, Fehman Hüseyin, Murat Karasu gibi isimler ön plana çıkmaktadır. Bu ve benzer lider kadronun tasfiyesinin terör örgütü ile mücadelede ne gibi bir etkisinin olacağı dikkatle değerlendirilmesi gereken bir husustur. Böylesi bir hamlenin kısa vadeli etkisi itibarıyla psikolojik üstünlüğün ele geçirilmesi ve örgüt içerisinde bir bozgun psikolojisi yaratması çok muhtemeldir. Terörle mücadele veren taraf açısın-

dan da bir toplumsal tatmin yaratacağı ve bu operasyonları gerçekleştiren siyasi aktörlerin durumdan avantaj elde etmeleri söz konusu olacaktır. Ancak bu kısa vadeli zaferin terörle mücadele konusunda daha kalıcı hale getirilmesi için başka belli şartların da devrede olması gerekir, aksi halde beklenenin tam tersi bir tesiri olur. Liderlik değişimini yaşamış ve bu travmayı atlatabilmiş bir örgüt daha kurumsal ve kalıcı hale de gelebilir. Bunun sonrasında daha radikal ve takip edilmesi güç bir liderlik profili de belirebilir. Bundan dolayı altta yaşanacaklar ve sonrasında gerçekleşebilecek gelişmelere dair detaylı bir planlama gerekmektedir. Öcalan'ın yakalanmasından sonra hızlı bir düşüş sürecine giren PKK, ABD'nin 2003'te gerçekleştirdiği Irak işgali sonrası tekrar toparlanma imkanı bulmuştur.

FETÖ İLE MÜCADELEDE LİDER TASFİYESİ

Bu yapının lider kadrosu kendi içerisinde oldukça hiyerarşik bir şekilde yapılandırılmıştır, mutlak bir şekilde liderin kontrol ve komutları ile yönlendirilmektedir. FETÖ'yü tasfiye etme konusunu kolaylaştıracak önemli bir faktör bu yapının temelde Gülen tarafından kontrol edilmesi ve ara kademe yöneticilerin sadece emir komuta zincirinde halka olmalarıdır. Yani hiyerarşideki liderlerin Gülen haricinde inisiyatif kullanma alanları oldukça kısıtlıdır. Bu hiyerarşi tamamen lidere bağlılık ve sadakat prensibi etrafında yapılandırılmıştır ve sadakat ancak yıllara dayalı testlerden geçerek oluşur.

Yurt içi yapılanmasını çözmek için bu hiyerarşi deşifre edilip yapıdaki aktörler ve kurumlar tasfiye edilebilir. Hiyerarşik bir yapıyı bir arada tutan temel aktör olan lider tasfiye edilince yapı kendi içinde çöker. Hücre tarzı yapılanmadaki gibi hücrelerin kendi başlarına varlıklarını muhafaza etmeleri söz konusu değildir. Ancak hiyerarşideki bütün aktörler mutlak bir şekilde lidere bağlı oldukları için liderin emirleri ve varlığı devam ettiği sürece sisteme olan inanç çökmez. İdeolojisi ve söylemi Mesihçi ve kıyametçi bir şekilde yapılandırılmış olan bu organizasyonu rasyonel argümanlarla çökertmek oldukça zor olacak-

tır. Liderin hataları dahi bir şekilde makulleştirilerek bir formata sokulabiliyor ve “bizlerin bilmedikleri var” mantığı çerçevesinde meşrulaştırılabiliyor. Bu nedenle lider devam ettiği ve taraftarlarına mesaj ulaştırdığı sürece sistemin kendi içinde varoluşu bir şekilde muhafaza edilebilir.

FETÖ örgütlenmesi yargı, polis, eğitim, bürokrasi, askeriye, iş hayatı ve yükseköğretimde organize. Askeri alan içerisinde darbeye kalkışan ekibin tasfiye edilmesi bu örgütün tamamen silindiği veya tasfiye olduğu anlamına gelmez. Örgütün organize olduğu alanlarda riskler devam edecektir. Kısa vadede bu örgütün tamamen tasfiyesi söz konusu olmayacaktır. Uzun vadede ise kendilerini unutturup başka gruplar arasına katılarak sistem içerisinde kalmaya devam edecekler ve bu Mesihçi anlayışla bir sonraki bir araya gelme momentini bekleyeceklerdir. Asıl tehlikeli olan daha sonraki süreçte diğer cemaatlara, sivil toplum kuruluşlarına ve organizasyonlara katılarak kendilerini unutturmaya çalışacak olmalarıdır. Bu örgütle mücadele çok uzun yıllara yayılacaktır ancak bu mücadeleyi sürdürmesi gereken aktörler ve hükümetler değiştikten sonra örgütle aynı şekilde mücadele mümkün olmayacaktır. Bu nedenle örgütle mücadelenin çok planlı, aşamalı ve ivedi bir şekilde yapılması gerekmektedir. Bu tasfiye uzun vadeli sürece yayılırsa aksama olur ve militanların ve sempatanların kendilerini gizleme ihtimali artar.

FETÖ ile mücadele sadece devlet kademesiyle sınırlı kalmamalıdır çünkü özellikle sivil toplum ve eğitim sistemi içerisinde iyi organize olmuşlardır. İnsanlarla birebir ilişkiler geliştirmek suretiyle oluşan bu birikimi ve sosyal sermayeyi çok kısa bir sürede tasfiye etmek mümkün olmayacaktır. İş hayatı, eğitim sistemi, hukuk sistemi ve tıp dünyasında oldukça örgütlü olan yapıyı tasfiye etmek zorunlu olarak zamana yayılacaktır. Bu yapı birlikteliğini sürdürmek için gizli faaliyet ve bir araya gelme yöntemleri bulacaklar ve faaliyetlerini olmasa bile birlikteliklerini bu şekilde dolaylı yöntemlerle devam ettireceklerdir. Kendilerini gizledikleri yapılar za-

man içinde takip edilmek zorundadır. Türkiye sınırları içerisindeki mücadele oldukça çetin, kapsamlı ve uzun bir sürece yayılarak yapılacaktır. Kendilerini gizleyebilme ve farklı yapılara sızabilme kabiliyetleri oldukça fazla olduğu için tamamen ortadan kaldırılmaları mümkün olmayabilir.

Bu örgütle mücadele konusunda uzmanlaşan kurumsal bir yapı oluşturulmalıdır. Bu yapının çöküşünü hızlandıracak en önemli gelişme, yapının başındaki Gülen'in tasfiye edilmesi olacaktır. Kendi topluluğu üzerinde manevi etkisi ve nüfuzu çok yoğun olduğu için ve örgütü motive eden faktörlerin başında bu manevi bağ geldiği için lider tasfiyesi oldukça etkili olacaktır.

Özellikle devlet kademesi ve bürokrasi içerisinde yer alan aktörlerin kendi kurumlarına ve devlete ait kritik bilgi ve sırlara sahip olmalarından dolayı, bu bilgilerin yanlış ellerde olmasının doğuracağı komplikasyonları yönetmek için yeni bir stratejik iletişim birimleri oluşturulmak zorundadır. Atılacak adımlar için yeni bir hukuki çerçeve önemlidir.

FETÖ ile mücadelede çok daha zor olan boyut ise örgütün yurt dışı yapılanması ve bağlantıları ile mücadele edebilmektir. Türkiye ile ilişkileri sıkıntılı olan ülkeler bu örgüt üzerinden Türkiye'yi zorlamak ve zaman zaman tehdit etmek isteyebilirler. Bunun yanı sıra örgüt dış ülkelerde organize olarak Türkiye'nin çıkarlarını tehdit edebilir. Türkiye'nin bu örgütle kendi sınırları içinde mücadele edebilmesi için yabancı ülkeleri bu konuda ikna edebilmesi gerekmektedir. Bu ikna için yalnızca yargıya yardımcı olacak malzemenin oluşturulması yeterli olmayacaktır. Türkiye'dekinin aksine yurt dışındaki mücadelede, buldukları ülkelerdeki insanların anlayabileceği bir dille formüle edilmek durumundadır. Bu yapı ile yurt dışında mücadele edebilmek çok daha zordur. Ancak liderin tasfiye olduğu bir ortamda yurt dışındaki yapının zayıflatılabilmesi çok daha etkili olacaktır.

Süreç sonrası dönemde örgütün ortaya koyabileceği en büyük tehdit meşru alandan soyutlanan ve dışlanan aktörlerin radikalleşmesidir. Diğer bir

risk ise provokasyonlarla Türkiye'de iç çatışma dinamiklerini tetiklemek olacaktır. Bunun üstesinden gelebilmenin tek yöntemi Türkiye'deki gruplar arası toplumsal bağların tahkim edilmesidir.

LİDER TASFİYESİ HANGİ KOŞULLARDA ETKİLİ OLUR?

Terör örgütleri kurulmalarının ardından erken bir dönemde kurucu liderlerini kaybederlerse, bunun örgütün tasfiye edilmesine katkısı oldukça fazla olacaktır. Erken dönemlerde örgütün maddi ilişkileri, taraftar toplama stratejileri ve dış destek sağlama yöntemleri kişisel ilişkilere dayanacağı için lider kadronun tasfiyesi ile bu kırılğan ilişkiler de ortadan kalkabilir.

Terör örgütlerinde güven inşası önemli bir parametredir, yeni bir liderin hem militanlara hem de bağlantıda oldukları aktörler için yeniden güven inşasında bulunması zor olur veya zaman alır. Güven ancak test edilerek inşa edilir ve yeni aktörlerin güven inşası için zamana ihtiyaç vardır. Özellikle YPG gibi bir örgüt için –her ne kadar PKK'nın uzantısı ise de– liderlerin erken bir dönemde tasfiyesi örgütle mücadele açısından etkili sonuç verebilir. Ancak böylesi bir müdahaleye örgüte DAİŞ ile mücadele bahanesi ile destek veren ABD'nin ne şekilde tepki vereceği muğlaktır.

Bomba eğitimi, teşkilatlanma ve diplomatik ve para transferlerini yürüten liderin bir altında yer alan operasyonel kadronun tasfiyesi örgütün etkisini ve kapasitesini belirli süre için kırar. Bu yönüyle tartışılmaz şekilde etkili olur. Ancak böylesi bir tasfiye sonrası örgütler farklı eylem türlerine yönelebilirler ve bu da güvenlik birimlerinin ilk aşamada hazırlıksız yakalanmasına neden olabilir. Geride kalan liderlerin intikam eylemlerinde bulunarak karşı tarafa bedel ödetmeye çalışmaları pek muhtemeldir. Bu risk lider tasfiyesinde bulunmaya çalışacak aktörler açısından dikkate alınması gereken bir husustur. Destekçi kitle arasında radikalleşme eğilimi ve daha sert müdahale etme yaklaşımını güçlenir.

LİDER TASFİYESİ VE FETÖ İLE MÜCADELEYE ETKİLERİ

FETÖ gibi lider kültürünün hakim olduğu ve Mesihçi ve kıyametçi iddialara sahip, daha çok dini ve aşırı ideolojik değerleri olan örgütlerde lider tasfiyesinin oldukça etkili olduğu görülmüştür. Bu gibi durumlarda gizli örgüt yapısının karizmatik lider etrafında kümelendiği gözlenmiştir. Örgüt mensupları da karizmatik/kült lider için kendilerini feda etmeye daha fazla yatkın olabilirler. Bu nedenle karizmatik kült liderin ortadan kaldırılması örgüt tabanı ve destekçilerinde sarsıcı etki yapabilmektedir. Aynı etkinin sol, etnik-milliyetçi ve belirli bir ideolojiye bağlı örgütlerde daha sınırlı kaldığı görülmüştür.

Etnik-milliyetçi örgütler belli bir “ülküyü” odaklandıkları için kendilerini tarihin akışında doğru yerde konumlandıklarını düşünmektedirler. Bu gibi durumlarda lider tasfiyesinden sonra da sarsıntıya rağmen bu mücadelenin başka bir liderlikle devam etmesi çok muhtemeldir. Böylesi bir meydan okumada örgütlerin isim değiştirdiği veya aynı hedefe yönelik yeni örgütler kurduğu da görülmüştür. Kült liderlerin hakim olduğu mesihanik ve kıyametçi örgütlerde ise lider tasfiyesi çok daha sarsıcı olmakta ve takipçiler arasında hızlı çözümleri netice vermektedir. Liderin taban ile doğrudan veya dolaylı irtibatının merkezi olduğu durumlarda liderlik tasfiyesi etkili olmaktadır. Ancak belirli bir seküler ülkü ve ideoloji etrafında örgütlenen yapılar liderlik düzeyindeki tasfiyeye daha dayanıklı olabilmektedirler.

Örgütlerin organizasyonel yapıları liderlik tasfiyesinin etkili olup olmaması konusunda belirleyicidir. Tepeden aşağı hiyerarşik olarak organize olmuş ve liderin çok merkezi olduğu örgütlerde lider tasfiyesi daha sarsıcı olur ancak yatay örgütlenmiş ve kurumsal yapısı güçlü örgütlerde beklenen etki olmamaktadır.

1999’da lider tasfiyesi yaşayan ve bunun sonrasında eski liderini de kapsayacak yeni bir teşkilat yapısı oluşturan bir örgüte dönüşen PKK için liderlik yapısının tasfiyesi daha sınırlı etkiye sahip olacaktır.

PKK’nın lider sorunu yoktur; yani Abdullah Öcalan nominal olarak örgüt lideri konumundadır, bu da örgütün bir alt kademesindeki liderlik mücadelesini bir ölçüde sınırlayabilmektedir. Aksi olmuş olsa idi örgüt içerisinde daha yoğun liderlik mücadelesi yaşanabilirdi. Örgütlerin içinde çıkan iktidar ve liderlik mücadelesinin, liderlik tasfiyesine göre örgütlere daha fazla zarar verdiği görülmüştür. PKK gibi kurumsallaşmış bir örgütün tasfiyesinde örgütün ve tabanının değerlerinin değişimi ve/veya maddi alt yapısı ve silah temin kanallarının ortadan kaldırılması daha etkili olacaktır.

FETÖ ise 1970’lerin başından bu yana aynı lider tarafından yönetilmektedir ve hiyerarşinin daha alt kademesinde yer alan hemen bütün aktörler bizzat Fethullah Gülen tarafından seçilmiş ve mevcut konumlarına getirilmişlerdir. Bu nedenle lidere olan sadakatleri çok daha derindir. Öte yandan lider kendini dini ve manevi olarak meşrulaştırmaktadır. Taraftarlar ve daha alt kademe ile olan bağını kapalı ve açık sohbetler ve vaazlar ile sürdürmektedir. Güncel olaylara dair değerlendirme ve tavsiyelerini internet ve başka mecralar üzerinden taraftarlarına ulaştırabilmektedir. Bu kesintisiz bağın ve kitlenin bu motivasyonlarının devam etmesi örgütü çok daha zinde tutup günlük gerilimlere daha dirençli kılmaktadır.

Çok yakın bir zamana kadar siyaset ve toplumun geniş alanlarında meşru bir aktör olarak algılanmış olması da bu aşamada meşruiyetinin tamamen ortadan kalkmasını zorlaştırmaktadır. Gülen’in meşruiyeti ve otoritesi taraftarları ile oluşturduğu manevi bağı dayandığı için takipçileri kendilerini tarihin doğru tarafında olduklarını düşünmektedirler. Bu yapının çarpık inanç sistemi ve anlatıları tam olarak anlaşılıp eleştirel bir yapı sökümünden geçmediği sürece sadece belli bir ölçüye kadar zayıflatılabilir.

Diğer bir parametre ise örgütlerin müttefiklerinin oluşudur, iç ve dış müttefiki olan örgütlerin liderlik tasfiyesine çok daha dirençli oldukları görülmektedir. PKK/YPG özelinde örgüt tasfiyesini zorlaştıran temel etmen örgütlerin -Türkiye’nin

“müttefiki” olan aktörler dahil- destek bulabiliyor oluşlarıdır. Rahat bir şekilde uluslararası destek bulabilen örgütlerin varoluşsal kaygıları daha az olup toparlanma sürecine daha hızlı girebildikleri görülmektedir. Bu nedenle liderlik tasfiyesinin etkisinin artırılabilmesi için iç ve dış destek kanallarının sınırlandırılması gerekmektedir.

FETÖ ise kendini çok daha karmaşık bir ittifak yapısı içerisinde konumlandırmıştır. Ancak bu yapıdaki parçaları büyük oranda birbirine bağlayan liderdir. Bu yönü ile dış müttefikleri örgütün devamını sağlayabilse bile lidersiz bir örgüt çok daha dağınık olacaktır.

SONUÇ

PKK'nın lider kadrosunun tasfiyesi örgüte çok büyük ölçüde zarar verebilir ancak bu örgütün topyekun tasfiye olacağı ve çözüleceği şeklinde yorumlanmamalıdır. Örgütün ideolojik söylemi, sosyolojik tabanı ve uluslararası desteği devam ettiği sürece tamamen tasfiyesi oldukça güçtür. Ancak risklerine rağmen lider kadronun tasfiyesi sonrasında oluşacak psikoloji terörle mücadele konusunda daha etkili adımların atılmasına neden olabilir. Özellikle barış süreçleri esnasında “oyunbozanlık” yapan liderlerin tasfiyesinin birçok örnekte yeni süreçlerin önünü açabildiği görülmüştür. Türkiye Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının ardından PKK ile mücadelesinde, ABD ve İsrail gibi ülkelerin yaptığı gibi aktif bir liderlik tasfiyesi stratejisi benimsememiştir. Böylesi bir strateji ancak daha sonraki gelişmeler ve süreçler planlanarak etkili olabilir.

Türkiye belki de tarihinin en zor ve karmaşık iki terör örgütü ile aynı anda mücadele etmeye çalışmaktadır. Bu mücadelede her bir örgütün varlığı diğeri ile mücadeleye ket vurmaktadır. FETÖ bugüne kadar doğrudan şiddete başvuran bir örgüt değildi ancak devlet mekanizmasını tamamen ele geçirme girişiminde bulundu. PKK ise devlet otoritesini daha sınırlı bir alanda ama silah ile tehdit etmektedir. Organizasyonel yapıları ve liderlik profilleri açısından iki örgüt farklılık göstermektedir. PKK milliyetçi bir

ülküyü benimserken; FETÖ Mesihçi, dini söylemi ve manevi boyutu çok daha yoğun olan bir ideolojiye sahiptir. Lider, her iki organizasyon açısından da önemli olmakla birlikte FETÖ hiyerarşisinde çok daha merkezidir ve “peygamber” gibi bir konumu olduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle lider tasfiyesi FETÖ ile mücadelede çok etkili olacaktır. Darbe sonrası toplumsal toparlanma ise liderin olmadığı bir ortamda çok daha hızlanacaktır.

PKK açısından da lider tasfiyesinin sonuçları çok ağır olacaktır. Örgüt büyük bir ihtimalle lider tasfiyesinden sonra çok ağır kayıplar verecek ve varoluşsal bir sorgulamaya gidecektir. Ancak PKK ideolojisi seküler bir ideoloji olduğu için başka bir liderlik altında da devam edebilecektir.

Sonuç olarak lider tasfiyesi FETÖ'nün hızlı bir şekilde tasfiyesine çok büyük katkı sağlayabilir ama PKK'yı tekrar bir uzlaşma çerçevesine icbar edebilir. Bu çerçeve devletin de kabul edebileceği bir çerçeve olursa kalıcı bir barış sağlanabilir. FETÖ'nün toplumsal ve kurumsal etkileri çok daha uzun bir süreçte yönetilebilir ancak lider tasfiyesinden sonra devletin ve toplumun bekasına yönelik tehdidi azalır. Bu yönü ile FETÖ ile mücadelede en öncelikli adımlardan biri liderin devre dışı bırakılması olacaktır.

FAYDALANILAN AKADEMİK KAYNAKLAR

- Johnston, Patrick B., “Does Decapitation Work? Assessing the Effectiveness of Leadership Targeting in Counterinsurgency Campaigns”, *International Security* 36, No. 4, (2012), s. 47-79.
- Price, Bryan C., “Targeting Top Terrorists: How Leadership Decapitation Contributes to Counterterrorism”, *International Security* 36, No. 4, (2012), s. 9-46.
- Jordan, Jenna, “When Heads Roll: Assessing the Effectiveness of Leadership Decapitation”, *Security Studies* 18, No. 4, (2009), s. 719-755.
- Jordan, Jenna, “Attacking the Leader, Missing the Mark: Why Terrorist Groups Survive Decapitation Strikes”, *International Security* 38, No. 4, (2014), s. 7-38.

- Mannes, Aaron, "Testing the Snake Head Strategy: Does Killing or Capturing its Leaders Reduce a Terrorist Group's Activity?", *The Journal of International Policy Solutions* 9, No. 40, (2008), s. 40-49.
- Langdon, Lisa, Alexander J. Sarapu ve Matthew Wells, "Targeting the Leadership of Terrorist and Insurgent Movements: Historical Lessons for Contemporary Policy Makers", *Journal of Public and International Affairs-Princeton-* 15, (2004), s. 59-78.
- Cronin, Audrey Kurth, *How Terrorism Ends: Understanding the Decline and Demise of Terrorist Campaigns*, Princeton University Press, 2009.
- Hafez, Mohammed M. ve Joseph M. Hatfield, "Do Targeted Assassinations Work? A Multivariate Analysis of Israel's Controversial Tactic During Al-Aqsa Uprising 1", *Studies in Conflict & Terrorism* 29, No. 4, (2006), s. 359-382.